

Janusz Turakiewicz

Składki rozliczane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

1. Wprowadzenie.

Danina publiczna, jaką są składki na ubezpieczenia społeczne, uznawana jest powszechnie za jeden z podstawowych elementów wysokiego kosztu pracy w Polsce. Obecny system, obowiązujący od 1999 roku, opiera się w najważniejszym swoim segmencie – ubezpieczeniach emerytalnych – na Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych i Otwartych Funduszach Emerytalnych.

Składki na ubezpieczenie zdrowotne służą finansowaniu świadczeń na rzecz osób uprawnionych, administrowane są obecnie przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

2. Podstawy prawne.

Podstawowe znaczenie w zakresie ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce mają:

(a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

ustalająca, że „Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego” (Art 67 UKRP) oraz „Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych” (Art. 68 UKRP).

(b) Acquis Communautaire (dorobek prawny) Unii Europejskiej

przyjęty z dniem 1.5.2004 roku jako obowiązujący na terytorium RP.

Zasadą generalną jest podleganie ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych państwa wykonywania pracy. Szczególne zasady odnoszą się do delegowania pracowników do Polski oraz czasowego prowadzenia działalności na własny rachunek na obszarze RP.

(c) ustawy

UPUNFZ – Ustawa z dnia 23.01.2003 roku o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia.

USUS – Ustawa z dnia 13.10.1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych

[Baza podstawowych aktów prawnych regulujących zasady prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce – I ogólna].

(d) wykonawcze rozporządzenia wydawane przez Radę Ministrów lub upoważnionych ministrów [Baza podstawowych aktów prawnych regulujących zasady prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce – I ogólna].

3. Ubezpieczenie społeczne.

Ubezpieczenie społeczne obejmuje ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe. Składka obciąża koszty działalności przedsiębiorcy lub jest traktowana jako element pomniejszających dochód przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym od osób fizycznych dla osób ubezpieczonych.

3.1. Ubezpieczenie emerytalne.

Składka na to ubezpieczenie wynosi 19,52% podstawy naliczenia. Finansowana jest po połowie (po 9,76%) przez osobę ubezpieczoną i płatnika składek (pracodawcę,

zleceniodawcę). W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących całą składkę opłaca przedsiębiorca.

Podstawa naliczenia składek na ubezpieczenie emerytalne podlega ograniczeniu. Kwota rocznego ograniczenia podstawy wymiaru składek na to ubezpieczenia w 2010 roku wynosi 94 380 PLN.

3.2. Ubezpieczenie rentowe.

Składka na to ubezpieczenie wynosi 6% podstawy naliczenia. Finansowana jest przez osobę ubezpieczoną (1,5%) i płatnika składek (pracodawcę, zleceniodawcę) (4,5%). W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących całą składkę opłaca przedsiębiorca.

Podstawa naliczenia składek na ubezpieczenie rentowe podlega ograniczeniu. Kwota rocznego ograniczenia podstawy wymiaru składek na to ubezpieczenia w 2010 roku wynosi 94 380 PLN.

3.3. Ubezpieczenie wypadkowe.

Wysokość składki na ubezpieczenie wypadkowe wynosi 0,67-3,33% podstawy naliczenia. Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe dla płatników składek, którzy byli zobowiązani i przekazali informację ZUS IWA za trzy kolejne ostatnie lata kalendarzowe jest ustalona przez Zakład. O jej wysokości Zakład zobowiązany jest powiadomić płatników w terminie do 20 kwietnia danego roku. Szczegółowe zasady ustalania składek na ubezpieczenie wypadkowe zawiera poradnik pt. "Ustalanie stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe" na stronach internetowych ZUS www.zus.pl.

Składka ta finansowana w całości przez płatnika składek (pracodawcę, zleceniodawcę). W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących całą składkę opłaca przedsiębiorca.

3.4. Ubezpieczenie chorobowe.

Składka na to ubezpieczenie chorobowe wynosi 2,45% podstawy naliczenia. Finansowana jest w całości przez osobę ubezpieczoną. W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących (dla których ma ona charakter dobrowolny) całą składkę opłaca przedsiębiorca.

3.5. Wysokość składek * przedsiębiorcy za 2010 rok wynosi:

Rodzaj składki konto	Z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym	Bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego
Ubezpieczenia społeczne ** konto: 83 1010 1023 0000 2613 9510 0000	559,49 PLN	513,24 PLN
Ubezpieczenie zdrowotne konto: 78 1010 1023 0000 2613 9520 0000	233,32 PLN	233,32 PLN
Fundusz Pracy konto: 73 1010 1023 0000 2613 9530 0000	46,25 PLN	46,25 PLN

* dotyczy osób prowadzących pozarolniczą działalność, dla których minimalną podstawę wymiaru stanowi kwota 1887,60 zł (60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na rok 2010)

** kwota składki na ubezpieczenie wypadkowe obliczona stopą procentową w wysokości 1,67% obowiązującą od 1 kwietnia 2009 r., właściwą dla płatników składek zgłaszających w poprzednim roku kalendarzowym do

ubezpieczenia wypadkowego przeciętnie miesięcznie nie więcej niż 9 osób. W okresie od 1 kwietnia 2006 r. do 31 marca 2009 r. stopa procentowa dla takich płatników wynosiła 1,8%.

Osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, które:

1. rozpoczęły wykonywanie działalności gospodarczej nie wcześniej niż 25.08.2005 roku,
2. nie prowadzą lub w okresie ostatnich 60 miesięcy kalendarzowych przed dniem rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej nie prowadziły pozarolniczej działalności,
3. nie wykonują działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub poprzednim roku kalendarzowym wykonywały w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej

korzystają z obniżenia podstawy wymiaru składek. W 2010 roku podstawę tą stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa niż 395,10 PLN.

4. Ubezpieczenie zdrowotne.

System finansowania świadczeń w zakresie ochrony zdrowia i obowiązki przedsiębiorców w tym zakresie określa UPUNFZ. Osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, osoby z nimi współpracujące oraz osoby będące pracownikami w rozumieniu USUS objęte są odbezpieczeniem obowiązkowym [Art.9 ust.1 pkt a, c]. Zamieszkujący na terytorium Polski członkowie rodzin osób objętych obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym, jeżeli nie są osobami podlegającymi obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu, uznawani są za ubezpieczonych [Art.7 ust.2].

Składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 9,00% podstawy naliczenia i obciąża w całości osoby ubezpieczone. Podstawę naliczenia ustala się [Art.23]:

- dla pracowników – według przepisów dotyczących wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe,
- dla przedsiębiorców i osób współpracujących – zadeklarowana kwota, która nie może być niższa niż 75% przeciętnego wynagrodzenia

Część składki wynosząca 7,75% podstawy naliczenia podlega odliczeniu od podatku dochodowego od osób fizycznych lub zryczałtowanego podatku dochodowego, płaconego przez osoby ubezpieczone.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zobowiązany jest do weryfikacji danych o ubezpieczonych oraz uprawniony do przeprowadzania kontroli rzetelności zgłaszania do ubezpieczenia zdrowotnego osób objętych tym ubezpieczeniem oraz deklarowanych podstaw obliczania składek, prawidłowości obliczania, opłacania i odprowadzania składek [Art.146].

5. Obowiązki płatników składek.

5.1. Zgłaszanie danych płatnika i osób ubezpieczonych oraz ich zmiany.

Zakres obowiązków przedsiębiorców w tym zakresie obejmuje:

1. dokonanie zgłoszenia danych płatnika i ich zmian,
2. dokonanie zgłoszenia danych osób ubezpieczonych i ich zmian.

Wzory dokumentów stosowanych w procedurach składających się na realizację tych obowiązków określone są przepisami Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Obowiązują następujące terminy realizacji wymienionych obowiązków:

Poz.	Wyszczególnienie	Termin
1	Zgłoszenie płatnika składek	W ciągu 7 dni od: - zatrudnienia pierwszego pracownika lub powstania stosunku prawnego uzasadniającego objęcie ubezpieczeniem pierwszej osoby - powstania obowiązku ubezpieczeń emerytalnych i rentowych dla ubezpieczonych zobowiązanych wyłącznie do płacenia składek na ubezpieczenie własne lub osób z nimi współpracujących
2	Zgłoszenie osoby ubezpieczonej	w ciągu 7 dni od powstania obowiązku ubezpieczenia
3	Zgłoszenie zmiany danych płatnika	w ciągu 14 dni od zaistnienia zmian
4	Zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej	w ciągu 7 dni od powstania obowiązku ubezpieczenia

5.2. Sporządzanie deklaracji rozliczeniowych.

Zakres obowiązków przedsiębiorców w tym zakresie obejmuje:

- pobieranie składek obciążających osoby ubezpieczone,
- naliczanie składek obciążających płatnika,
- wpłacanie świadczeń,
- składanie deklaracji i wysokości składek i wypłaconych świadczeniach,
- sporządzanie i składanie innych dokumentów,
- wpłacanie składek.

Deklaracje według wzorów określonych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej składane są w formie papierowej (płatnicy rozliczający do 5 ubezpieczonych) albo elektronicznej (pozostali) w programie „Płatnik”.

Aktualną wersją programu "Płatnik" jest 8.01.001 .

Płyty CD-ROM z aktualną wersją programu "Płatnik" oraz programem szkoleniowym dostępne są w jednostkach terenowych ZUS oraz na stronie: e-inspektorat.zus.pl.

Przed instalacją programu "Płatnik" należy zapoznać się z wymaganiami systemowymi i sprzętowymi oraz dokonać sprawdzenia autentyczności wersji instalacyjnej

Co nowego w programie Płatnik?

Obowiązują następujące terminy realizacji wymienionych obowiązków:

Poz.	Wyszczególnienie	Termin
1	Złożenie deklaracji rozliczeniowej i wpłata składek - jednostki i zakłady budżetowe i gospodarstwa pomocnicze - osoby fizyczne opłacające składkę wyłącznie za siebie - pozostali płatnicy	do 5 dnia następnego miesiąca do 10 dnia następnego miesiąca do 15 dnia następnego miesiąca
2	Złożenie korekty deklaracji rozliczeniowej	w ciągu 7 dni od stwierdzenia nieprawidłowości

5.3. Opłacanie składek.

Nieterminowa zapłata składek powoduje powstanie obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę, na zasadach i w wysokości przewidzianych przepisami UOP. Składki i odsetki za zwłokę nie zapłacone przez płatnika podlegają ściągnięciu przez ZUS w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub egzekucji sądowej. W razie nieopłacenia składek lub opłacenia ich w zaniżonej wysokości ZUS może wymierzyć płatnikowi składek dodatkową opłatę w wysokości 100% nie opłaconych składek.

5.4. Inne obowiązki.

Prawidłowość realizacji wymienionych obowiązków podlega kontroli, prowadzonej przez ZUS, realizowanej stosownie do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30.12.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania kontroli płatników składek. W ramach tej kontroli inspektor kontroli ZUS ma prawo:

- * badać wszelkie księgi, dokumenty finansowo-księgowo i osobowe oraz inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli,
- * dokonywać oględzin składników majątku płatników składek zalegających z opłatą należności z tytułu składek,
- * zabezpieczać zebrane dowody,
- * żądać udzielenia informacji przez płatnika składek i ubezpieczonego,
- * legitymować osoby w celu ustalenia ich tożsamości, jeżeli jest to niezbędne dla potrzeb kontroli,
- * przesłuchiwać świadków,
- * przesłuchiwać płatnika składek i ubezpieczonego, jeżeli z powodu braku lub po wyczerpaniu innych środków dowodowych pozostały nie wyjaśnione okoliczności mające znaczenie dla postępowania kontrolnego.

W trakcie kontroli płatnik składek jest obowiązany:

- * udostępnić wszelkie księgi, dokumenty i inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli, które są przechowywane u płatnika oraz u osób trzecich w związku z powierzeniem tym osobom niektórych czynności na podstawie umów,
- * udostępnić do oględzin składniki majątku, których badanie wchodzi w zakres kontroli, jeżeli zalega z zapłatą należności z tytułu składek,
- * sporządzić i wydać kopie dokumentów związanych z zakresem kontroli i określonych przez inspektora kontroli ZUS,
- * zapewnić niezbędne warunki do przeprowadzenia czynności kontrolnych, w tym celu udostępnić środki łączności (z wyjątkiem środków transportowych) oraz inne środki techniczne, którymi dysponuje, do wykonania czynności kontrolnych,
- * udzielać wyjaśnień kontrolującemu,

* przedstawić tłumaczenie na język polski przedłożonej w toku kontroli dokumentacji finansowo-księgowej i osobowej sporządzonej w języku obcym.

W ciągu 14 dni od otrzymania protokołu kontrolowany ma prawo złożyć zastrzeżenia do jego ustaleń, wskazując jednocześnie stosowne środki dowodowe.

Płatnik składek albo osoba obowiązana do działania w jego imieniu, która:

- * nie dopełnia obowiązku opłacania składek w przewidzianym przepisami terminie,
 - * nie zgłasza wymaganych ustawą danych lub zgłasza nieprawdziwe dane albo udziela w tych sprawach nieprawdziwych wyjaśnień lub odmawia ich udzielenia,
 - * udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie kontroli,
 - * nie dopełnia obowiązku wypłacania świadczeń z ubezpieczeń społecznych i zasiłków finansowanych z budżetu państwa albo wypłaca je nienależnie,
 - * nie prowadzi dokumentacji związanej z obliczaniem składek oraz wypłatą świadczeń z ubezpieczeń społecznych,
 - * nie dopełnia obowiązku przesyłania deklaracji rozliczeniowych oraz imiennych raportów miesięcznych w przewidzianym terminie,
 - * nie dopełnia obowiązku przekazywania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi w formie elektronicznej
- podlega karze grzywny do 5.000 złotych [Art. 98 USUS].

Podobnie, zgodnie z art. 175 UPUNFZ kto:

- * nie zgłasza wymaganych danych lub zgłasza nieprawdziwe dane mające wpływ na wymiar składek na ubezpieczenie zdrowotne, udziela w tych sprawach nieprawdziwych wyjaśnień lub odmawia ich udzielenia,
 - * udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie kontroli w zakresie realizacji ubezpieczenia zdrowotnego,
 - * nie odprowadza w terminie składek na ubezpieczenie zdrowotne
- podlega odpowiedzialności karnej.

Zapłata składek dokonywana być może wyłącznie bezgotówkowo, przy wykorzystaniu wzorów poleceń zapłaty składek.

Zakres obowiązków przedsiębiorców w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego obejmuje:

- * dokonanie zgłoszenia danych płatnika i ich zmian,
- * dokonanie zgłoszenia osób ubezpieczonych i ich zmian według zasad USUS,
- * pobieranie składek obciążających osoby ubezpieczone,
- * składanie deklaracji rozliczeniowych według zasad USUS,
- * sporządzanie i składanie innych dokumentów,
- * wpłacanie składek.

W przypadku, jeżeli naliczona zaliczka na podatek dochodowy osoby ubezpieczonej nie wystarcza na pokrycie składki na ubezpieczenie zdrowotne, płatnik zobowiązany jest [Art.25 ust.4] do złożenia zestawień pobranych składek, zawierających:

- * imię i nazwisko ubezpieczonego,
- * adres zameldowania ubezpieczonego,
- * numer PESEL oraz NIP ubezpieczonego, zaś przy braku któregokolwiek z tych numerów – serię i numer dowodu osobistego lub paszportu,
- * nazwę (firmę), siedzibę oraz kod płatnika,
- * NIP i REGON płatnika

przy czym płatnik rozliczający składki za nie więcej niż 5 osób może przekazywać zestawienie w formie dokumentu pisemnego według wzoru ustalonego przez NFZ,